

การดำเนินงานในการให้สินเชื่อการเกษตรของสหกรณ์การเกษตร

นางสาวสุรชญา พงศ์อนันต์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคตามหลักสูตรปริญญาพาณิชยศาสตรมหาบัณฑิต
แผนกวิชาพาณิชยศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2517

ศูนย์วิทยุสื่อสาร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

008199

118062696

THE CREDIT PROVISION ACTIVITIES OF THE AGRICULTURAL
COOPERATIVES

Miss Surachana Phong-anant

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Commerce
Department of Commerce
Graduate School

Chulalongkorn University

1974

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

Limon Limvit.

.....

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

นาย ธีระวัฒน์ ประธานกรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย อาจารย์สุภชัย มนต์ไพบูลย์

วันที่ ๕๐ เดือน ๑๗ : พ.ศ. ๒๕๖๖

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การดำเนินงานในการให้สินเชื่อการเกษตรของสหกรณ์การเกษตร

ชื่อ

นางสาว สุรชานา พงศ์อนันต์

ปีการศึกษา

2516

บทคัดย่อ

สหกรณ์การเกษตรเป็นสหกรณ์ที่ได้อุบัติขึ้นโดยผลของความพยายามของรัฐบาล
ในอันที่จะแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานของสหกรณ์หาทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการให้สินเชื่อ
แก่สมาชิกเกษตรกรให้มีความเหมาะสมแก่สภาพการผลิตทางการเกษตร และให้มีประสิทธิภาพ
มากยิ่งขึ้น การจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรขึ้นในระยะแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 จนถึง พ.ศ. 2511
เป็นการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรขึ้นในรูปของสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรม ซึ่งเป็นสหกรณ์ขนาด
ใหญ่ระดับอำเภอ มีสมาชิกจำนวนมากและมีการดำเนินงานหลายอย่างนอกเหนือจากการให้สินเชื่อ
แก่สมาชิก อันเป็นผลให้สหกรณ์สามารถให้บริการที่อำนวยความสะดวกได้ดีกว่าสหกรณ์หา
ทุนขนาดเล็กเป็นอย่างมาก และจากผลสำเร็จจากการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิต
กรรมนี้เอง ในปี พ.ศ. 2512 รัฐบาลก็ได้เริ่มทำการควบสหกรณ์หาทุนขนาดเล็กที่มีอยู่เข้าด้วย
กันเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ระดับอำเภอ และมีการดำเนินงานเช่นเดียวกับสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิต
กรรม พร้อมทั้งได้ทำการเปลี่ยนชื่อสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรมและสหกรณ์หาทุนที่ควบเข้าด้วย
กันนี้เสียใหม่เป็นสหกรณ์การเกษตร

จากการศึกษาข้อมูลในรายงานการเงินประจำปีของสหกรณ์การเกษตรของกรม
ตรวจบัญชีสหกรณ์ เอกสาร และบทความทั้งของทางราชการและเอกชน ตลอดจนการสัมภาษณ์
ผู้เกี่ยวข้องในวงการสหกรณ์หลายท่านได้พบว่า

ในปัจจุบันมีสหกรณ์การเกษตรประเภทนี้ทั้งหมดจำนวน 401 สหกรณ์ มีสมาชิก
171,306 คน หรือเฉลี่ยสหกรณ์ละ 427 คน และปรากฏว่าการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร
ในรูปสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรมในระยะแรกนั้นแม้ว่าจะได้รับผลสำเร็จเป็นอย่างดีก็ตาม แต่
ภายหลังการควบสหกรณ์หาทุนเข้าเป็นสหกรณ์การเกษตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา การ
ดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรโดยทั่วไปกลับไม่ได้รับผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะสหกรณ์
การเกษตรที่เกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนยังมีความสามารถในการจัดหาเงินทุน

ให้สมาชิกกู้ยืมในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ประกอบกับสมาชิกส่วนใหญ่ที่มาจากสหกรณ์หาทุนยังเป็นผู้มีฐานะยากจน มีการศึกษาคำ และมีความรู้ความเข้าใจในหลักและวิธีการดำเนินงานในแบบสหกรณ์น้อยกว่าที่ควร ทำให้การจัดการและการบริหารงานของสหกรณ์เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพมากนัก และยากที่สหกรณ์จะประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ในระยะเวลาอันสั้น

เพื่อเป็นการแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานตลอดจนเป็นการส่งเสริมให้สหกรณ์การเกษตรโดยทั่วไปได้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานเป็นอย่างดี ผู้เรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงแนะนำข้อคิดเห็นและแนวทางในการที่จะปรับปรุงและส่งเสริมการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรไว้หลายประการ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

ประการแรก จะต้องมีการปรับปรุงคุณลักษณะของสมาชิกสหกรณ์เสียใหม่ โดยสหกรณ์ควรเข้มงวดในการคัดเลือกสมาชิกใหม่มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่มากขึ้น พร้อมทั้งพยายามปลดปล่อยสมาชิกที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมออกไป

ประการที่สอง จะต้องมีการปรับปรุงในการบริหารและการจัดการภายในสหกรณ์เสียใหม่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยจะต้องมีการให้การศึกษอบรมทั้งในด้านหลักและวิธีการสหกรณ์ตลอดจนการดำเนินงานธุรกิจให้แก่กรรมการและสมาชิกสหกรณ์ใหม่มากขึ้นกว่าเดิม และสหกรณ์ควรพยายามจัดจ้างบุคคลที่มีความสามารถเข้ามาทำงานในสหกรณ์ใหม่มากขึ้น ยิ่งกว่านั้นสหกรณ์ควรดำเนินงานในด้านอื่น ๆ เช่น ในการจัดซื้อวัสดุการเกษตร การจัดขายหรือแปรรูปผลผลิตของสมาชิกควบคู่ไปกับการดำเนินงานด้านสินเชื่อด้วย เพราะการดำเนินงานในด้านอื่น ๆ เหล่านี้จะมีส่วนช่วยเหลือให้การดำเนินงานด้านสินเชื่อของสหกรณ์ประสบผลสำเร็จเร็วขึ้น

ประการที่สาม ในการจัดหาเงินทุนเพื่อนำมาให้สมาชิกกู้ยืมนั้น สหกรณ์จะต้องพยายามสร้างเงินทุนของตนเองขึ้นมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในทุกวิถีทางและในขณะเดียวกันแหล่งเงินทุนภายนอกของสหกรณ์ที่สำคัญที่สุด คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ก็ควรจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงระเบียบข้อบังคับในการให้เงินกู้แก่สหกรณ์เสียใหม่ เพื่อให้สหกรณ์สามารถกู้ยืมเงินทุนไปดำเนินงานใหม่มากขึ้นและสะดวกขึ้น

ประการสุดท้าย รัฐบาลควรให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรให้มากขึ้นกว่าเดิมทั้งโดยตรง คือการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน

การจัดการ และการบริหารงาน และโดยทางอ้อมในรูปของบริการสาธารณประโยชน์ การจัด
สร้างระบบตลาดที่มีประสิทธิภาพและบริการอื่น ๆ ที่จำเป็น เพื่อให้สหกรณ์มีฐานะการดำเนินงาน
งานที่มั่นคงเข้มแข็ง และสามารถดำเนินงานให้เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรโดยทั่วไปได้อย่าง
กว้างขวางยิ่งขึ้นในระยะเวลาอันสั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3

Thesis Title : The Credit Provision Activities of the Agricultural
Cooperatives.

Name Miss Surachana Phongsant Department Commerce

Academic Year 1973

ABSTRACT

Agricultural cooperatives are established by the government to improve the operation of village credit cooperatives, especially in granting credits and loans to farmer - members for production purpose. The type of agricultural cooperative established during 1959 to 1968 was the co-operative credit societies at an amphoc (district) level. Because of its large size and multi-purpose nature, this type of cooperatives can provide more efficient services to member better than the small sized credit societies. The success of Production Credit Cooperatives convinced the government to organize more large size co-operative societies at district level by way of amalgamating small village credit societies starting in 1969. In the mean time, the production credit cooperatives and the small village credit societies which were merged together have been known as the agricultural cooperatives.

From the study of financial statement of the cooperative Audit Department, governmental and private documents and also from the interview arranged with persons concerned with cooperatives work, the finding are presented as follows:

In Thailand at the present time, there are 401 agricultural cooperatives with 171,306 members or the average of 427 members for each society. In the beginning, the operations of agricultural cooperative in the form of production credit cooperation have been satisfactory.

However, after the amalgamation of small village credit societies since 1969, the progress of the cooperatives has been slow due to shortage of fund for lending operations. Moreover, they have been facing with the problems of low formal education in addition to poverty and inexperience in cooperative movement among their members. Thus, the societies have the difficulties of attaining the operational goal in a reasonable period of time.

The researcher would like to make some important suggestions for developing and improving the performance of agricultural cooperatives as follows:

First, there must be restrictive requirements in admitting qualified members and dismissing the disqualified ones at the time.

Second, there must be improvement of management and administration by means of training and providing more knowledge of business methods together with cooperative education for members and committees. They should employ high caliber of managerial personnel. Moreover, cooperatives should diversify their activities into distributing and processing member's products as well as granting loans and credits. Since these business activities would promote loan operations to greater efficiency.

Third, cooperatives should collect their own fund as much as possible for credit operations. Meanwhile, the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives which is the most important external source of fund for cooperatives should review the loan policy and operation, the Bank would then make loans to societies with larger amount of money and with more convenient terms for cooperatives.

Finally, the government should promote and assist the activities

of cooperatives directly and indirectly. Direct assistance could come in the form of free use of government facilities.

These will help cooperatives to attain greater efficiency that will serve farmers more satisfactorily in the near future.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เขียนได้แนวความคิดในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์นี้ขึ้นมาจากที่ใฝ่สนใจติดตามเรื่องราวของสหกรณ์การเกษตร และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ อยู่ระยะหนึ่ง ซึ่งในระหว่างนั้นก็ได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ที่ทรงคุณวุฒิในวงการสหกรณ์หลายท่านด้วยกัน ทำให้ได้ทราบเรื่องราวของงานสหกรณ์มากยิ่งขึ้นและได้ตระหนักถึงประโยชน์และคุณค่าของสหกรณ์การเกษตรที่มีต่อเกษตรกร ตลอดจนบทบาทและความสำคัญของสหกรณ์ ในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดหาสินเชื่อเพื่อประกอบอาชีพการเกษตร และการเลี้ยงชีพที่จำเป็น ผู้เขียนจึงได้ศึกษาการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร โดยเน้นหนักในด้านสินเชื่อการเกษตรซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของสหกรณ์การเกษตรทุกสหกรณ์

สำหรับข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์นี้ ครั้งนี้ได้รับความร่วมมือให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และขอคิดเห็นเพิ่มเติมจากศาสตราจารย์ พันธุมศิษยมณฑล คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คุณวิเชียร อินทรชาติ หัวหน้ากองสหกรณ์การเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ คุณประทีปฐ มัชฌิมา ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานสหกรณ์แห่งประเทศไทย คุณจักรกฤษณ์ ประพันธ์ หัวหน้ากองวิชาการ สำนักมาตรฐานสหกรณ์แห่งประเทศไทย คุณอรอนพ วีระวัฒน์ หัวหน้ากองประมวลบัญชี กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ คุณจำรัส อังกาพยละออง แห่งกองเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คุณมนตรี เลิศบุศย์ หัวหน้ากองธนาคาร และคุณอนันต์ พูลพิพัฒน์ จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตลอดจนสหกรณ์จังหวัดและสหกรณ์อำเภออีกหลายท่าน ซึ่งไม่ไ่กล้าว่าไว้ ณ ที่นี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านเหล่านั้นด้วย และวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะไม่สำเร็จล่วงไปได้ก็ด้วยดีถ้าไม่ได้รับความกรุณาในการให้คำปรึกษาแนะนำจากศาสตราจารย์ บุญศิริ ขวลิศขำรง และอาจารย์ ศิริโสภาภย์ บุรพาเคชะ อีกทั้งการแนะนำวิธีการเขียน ตรวจสอบแก้ไข และชี้แจงข้อสงสัย ขอบกพร่องต่าง ๆ จากคุณณรงค์ มฤคทัต วิทยากรโท กองแผนงาน กรมส่งเสริมสหกรณ์ และอาจารย์สุภชัย มั่นสโพบูลย์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เขียนรู้สึกสำนึกในพระคุณเป็นอย่างสูง และขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย.

สุรัชนา พงศ์อนันต์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
คำนำ	ญ
รายการตารางประกอบ	ท
รายการแผนภูมิประกอบ	ณ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความสำคัญของสินค้าการเกษตร	1
ความเป็นมาของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย	3
ความเป็นมาของปัญหา	6
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	7
ขอบเขตของการศึกษา	7
ประโยชน์ที่จะได้จากการศึกษา	8
วิธีการศึกษา	8
ข้อจำกัดในการศึกษา	8
คำนิยามศัพท์ที่ใช้	9
2 บทบาทของรัฐบาลในการส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร	10
การออกกฎหมายสหกรณ์	10
การจดทะเบียนและการชำระบัญชีสหกรณ์	12
การให้บริการด้านการตรวจบัญชีและการควบคุมแนะนำส่งเสริม	
การดำเนินงานของสหกรณ์	13
การให้บริการด้านการศึกษาอบรม	15
การให้ความช่วยเหลือทางการเงิน	16

3	โครงสร้างของสหกรณ์การเกษตร	19
	วัตถุประสงค์	22
	สมาชิกภาพ	24
	คณะกรรมการดำเนินงาน	27
	ที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก	31
	กลุ่มสมาชิก	34
	คณะกรรมการเงินกู้	35
	ผู้ตรวจสอบกิจการและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์	36
	การจัดสรรกำไรสุทธิและเงินสำรอง	37
4	การดำเนินงานในด้านการให้สินเชื่อของสหกรณ์การเกษตร	40
	การขยายตัวด้านการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร	40
	แหล่งที่มาของเงินทุนของสหกรณ์การเกษตร	41
	โดยการออกหุ้น	42
	โดยการรับฝากเงินจากสมาชิก	45
	โดยการสร้างและสะสมเงินทุนจากการจัดสรรกำไรสุทธิ	46
	ประจำปีในการดำเนินงาน	46
	โดยการกู้ยืมจากแหล่งภายนอก	46
	หลักเกณฑ์การให้เงินกู้ของสหกรณ์การเกษตร	49
	วัตถุประสงค์ของเงินกู้	49
	ดอกเบี้ยเงินกู้	50
	หลักประกันเงินกู้	51
	การควบคุมและตรวจสอบเงินกู้	52
	การผ่อนเวลาและการเร่งรัดเงินกู้	52
	ปริมาณเงินกู้ที่สหกรณ์การเกษตรช่วยให้แก่สมาชิก	52
	การชำระคืนเงินกู้ของสมาชิกต่อสหกรณ์	54

บทที่	หน้า
5 การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานด้านสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตร ความสามารถในการสนองความต้องการสินเชื่อของสมาชิก ของสหกรณ์ และประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านสินเชื่อของสหกรณ์การ เกษตร ความสามารถในการจัดหาเงินทุนเพื่อนำมาให้สมาชิก กู้ยืม ปัญหาการสงฆ์าระหนี้ของสมาชิก ปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ด้านสินเชื่อของสหกรณ์ .. ปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะของสมาชิก	59 59 60 60 69 72 72
6 สรุปและขอเสนอแนะ	74
บรรณานุกรม	88
ประวัติการศึกษา	94

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่	สารบัญตาราง หัวข้อเรื่อง	หน้า
1	จำนวนสหกรณ์และสมาชิกสหกรณ์การเกษตร (ปีการบัญชี 2503/04 - 2514/15)	41
2	จำนวนสหกรณ์ สมาชิก และการถือหุ้นของสมาชิก (ปีการบัญชี 2503/04 - 2514/15)	43
3	จำนวนสหกรณ์ สมาชิก และปริมาณเงินรับฝากจากสมาชิก (ปีการบัญชี 2503/04 - 2514/15)	44
4	จำนวนสหกรณ์ สมาชิก และเงินทุนสะสมจากกำไรสุทธิในการดำเนินงาน (ปีการบัญชี 2504/05 - 2514/15)	46
5	จำนวนสหกรณ์ สมาชิก และเงินทุนจากการกู้ยืม (ปีการบัญชี 2504/05 - 2514/15)	47
6	เปรียบเทียบอัตราส่วนทุนดำเนินงานสหกรณ์จากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ (ปีการบัญชี 2504/05 - 2514/15)	48
7	จำนวนสหกรณ์ สมาชิก และปริมาณเงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้สมาชิก (ระหว่างปีการบัญชี 2503/04 - 2514/15)	53
8	จำนวนสหกรณ์ สมาชิก ปริมาณเงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้สมาชิกและปริมาณเงินสงเคราะห์คืนเงินกู้ของสมาชิก (ระหว่างปีการบัญชี 2503/04 - 2514/15)	54
9	จำนวนสหกรณ์ สมาชิก หนี้ต้นปีของสมาชิก ปริมาณเงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้สมาชิกระหว่างปี และปริมาณเงินสงเคราะห์คืนเงินกู้ของสมาชิก (ระหว่างปีการบัญชี 2504/05 - 2514/15)	56
10	จำนวนสหกรณ์ สมาชิก ปริมาณการสงเคราะห์คืนเงินกู้ของสมาชิกและหนี้สินของสมาชิกที่มีต่อสหกรณ์ (ปีการบัญชี 2503/04 - 2514/15)	57

ตารางที่	หัวข้อเรื่อง	หน้า
11	เปรียบเทียบยอดเงินงบประมาณเงินกู้ของธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร และยอดเงินกู้ที่สหกรณ์เบิกจากธนาคาร (2510 - 2514)	61
12	เปรียบเทียบจำนวนเงินกู้ที่สหกรณ์ได้รับจากธนาคารระหว่างปี และ เงินสงเคราะห์หนี้ธนาคารระหว่างปี (ปีการเงิน 2504/05 - 2514/15)	65
13	เปรียบเทียบยอดเงินสงเคราะห์หนี้ธนาคารระหว่างปีของสหกรณ์ และ ยอดที่เป็นหนี้ธนาคารเมื่อสิ้นปี (ปีบัญชี 2504/05 - 2514/15)	66

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่	สารบัญแผนภูมิ	หน้า
1	โครงสร้างสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย	23
2	การจัดสหกรณ์การเกษตรขั้นปฐม	39

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย